

Cursuri universitare

Cornelia ENE-DINU

Istoria statului și dreptului românesc

Cornelia ENE-DINU

Istoria statului și dreptului românesc

Universul Juridic

București

- 2020 -

CAPITOLUL I

ORGANIZAREA POLITICĂ ȘI INSTITUȚII JURIDICE LA GETO-DACI

1. Primele atestări

Cele mai vechi dovezi ale existenței și activității omului în spațiul carpato-danubian datează din Epoca Paleoliticului (a pietrei cioplite), aproximativ cu 50.000 de ani î.H. Ele sunt puse în evidență de bogatele descoperiri arheologice de la Bugiulești (județul Vâlcea), Valea Dârjarului (lângă Slatina), Peștera de la Ohaba Ponor și Peștera Cioarei de la Boroșteni (județul Gorj). Cei mai îndepărtați strămoși ai omului trăiau în cete și își asigurau hrana prin vânătoare, pescuit și cules. Trecerea de la Paleolitic la Neolitic (piatra șlefuită) marchează structurarea cetei primitive și constituirea ginților, care reprezentau grupuri umane în care descendența era urmărită pe linie maternă (ginta matrilineară). Ca formă de organizare, ginta matrilineară reprezenta o uniune cu caracter personal, și nu teritorial, în fruntea ei aflându-se femeia cea mai în vârstă.

Mai multe ginți matriliare se grupau în fratrii (2-4 ginți), iar mai multe fratrii formau un trib.

Se produce specializarea triburilor: unele devin crescătoare de animale, altele cultivate ale pământului. Apariția ceramicii, în jurul anului 6000 î.H., este dovedită de remarcabilele descoperiri arheologice de la Cucuteni, precum și de obiectele din lut specifice culturii Hamangia, căreia îi aparțin „gânditorul” și perechea lui (descoperite lângă Cernavodă, în locul numit Dealul Sofia).

O extraordinară descoperire arheologică s-a realizat în anul 1961 la Tărtăria (localitate din comuna Săliștea, județul Alba), unde au fost identificate 3 tăblițe de lut ars, 26 de figurine de teracotă și 3 figurine de alabastru. Tăblițele de lut, cu un diametru de 6,5 cm, conțin o scriere pictografică, fiind mai vechi cu cel puțin un mileniu decât cele descoperite în Sumer, ce sunt datate în anul 3300 î.H.

Un apreciabil număr de specialiști au avansat ideea că aceste tăblițe ar reprezenta dovada indubitabilă că primul alfabet din istorie ar aparține strămoșilor noștri geto-daci. Cercetătorii Europei preistorice¹ afirmă faptul că: „*Cele mai vechi urme europene ale unei economii de producție se găsesc în Balcani. Încă de la sfârșitul mileniului al VII-lea, e atestată o economie bazată pe creșterea animalelor (oi, capre, porci, vite) și practicarea cultivării grâului, a orzului și a linte. În Ungaria meridională, sudul Ucrainei, România, Bulgaria și o parte a Iugoslaviei, se dezvoltă o cultură numită Starčevo-Criș, caracterizată prin existența unor așezări umane permanente sau seminomade existente pe văile râurilor, cu locuințe din lemn acoperite cu argilă*”. La cumpăna dintre mileniile III și II î.H. se produce pătrunderea în spațiul carpato-danubian a triburilor nomade de indo-europeni, care au impus triburilor sedentare limba, fiind însă asimilați de către acestea din punct de vedere

¹ J. Carpentier, F. Lebrux, *Istoria Europei*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 31.

cultural (expresia acestui proces o regăsim în cultura Monteoru, caracteristică epocii bronzului).

Utilizarea pe scară largă a bronzului a făcut posibilă realizarea unui însemnat progres economic, dar și în planul organizării și consolidării triburilor. Triburile din epoca bronzului încep să se organizeze militar: așezările sunt fortificate, se construiesc mici cetăți, iar războinicii ocupă un loc mai important în comunitățile umane. Bărbatul devine figura centrală, astfel că ginta patrilineară (patriarhatul) se impune în realitatea acelor timpuri.

În cadrul tribului, familia patriarhală ajunge celula economică principală a societății, având un lot propriu din pământul comun și în proprietate privată produsele muncii, unelte de muncă și vite.

Familia patriarhală reunea zeci de indivizi și era condusă de bărbatul cel mai bătrân, ajutat de femeia cea mai în vârstă. Mai multe familii patriarhale formau ginta patriarhală, care era condusă de șeful celei mai vechi familii, copiii celorlalte familii alcătuiau sfatul ginții, iar adunarea generală a ginții cuprindea toți membrii ginții respective.

Mai multe ginți patriarhale alcătuiau fratria patriarhală, care se îngrijea de organizarea reuniunilor ginților, rezolva conflictele apărute între ginți, asigura practicarea cultului comun și organiza armata care lupta sub un semn (standard) propriu.

Totalitatea fratriilor alcătuiau tribul patriarhal, conducătorul acestuia fiind cel mai bătrân și experimentat șef de gintă. Celelalte căpetenii alcătuiau sfatul tribului, lor alăturându-li-se liderii religioși.

Sistemul penal aplicat în cadrul comunităților patriarhale se baza pe legea talionului, cel judecat fiind supus oprobriului public și obligat să se sinucidă sau să abandoneze comunitatea.

Relațiile dintre triburi devin relații de confruntare, conflictuale, odată cu trecerea la Epoca Fierului, care marchează desprinderea treptată a aristocrației militare (o pătură socială înstărită), care acaparează funcțiile de conducere și dobândește drept ocupație principală purtarea războaielor pentru cucerirea de noi teritorii și bogății.

Pe teritoriul României, civilizația fierului se dezvoltă începând cu secolul al XI-lea î.H., purtătorii acestei civilizații fiind triburile tracice, de origine indo-europeană. Ramura nordică a blocului tracic au constituit-o **geto-dacii**, cele două denumiri desemnând același popor.

Din punct de vedere politic, geto-dacii erau împărțiți în mai multe triburi, amplasate pe teritorii distincte. Cea mai veche mențiune cu caracter istoric despre geți aparține „părintelui istoriei”, Herodot, care relatează expediția împăratului Persiei, Darius, împotriva sciților (aproximativ 514 î.H.). Numindu-i „*cei mai viteji și cei mai drepți dintre traci*”, Herodot menționează faptul că geții se cred nemuritori (ei admit nemurirea sufletului, care, după moartea pământească, merge la divinitatea lor, Zamolxis).

În această perioadă, teritoriile populate de geto-daci intră în sfera de interes a lumii grecești, fiind declanșată o veritabilă acțiune de colonizare a bazinului Pontului Euxin (Marea Ospitalieră), prin cele 90 de colonii întemeiate pe parcursul a trei secole. Cele mai puternice și reprezentative colonii au fost Histria, Tomis, Callatis, fapt care a favorizat, în timp, dezvoltarea unor puternice schimburi economice între greci și geto-daci.

Populația grecească stabilită în colonii a exercitat o evidentă influență asupra autohtonilor, cunoscută fiind civilizația net superioară a celor care întemeiaseră puternicele cetăți Atena și Sparta.

Este de menționat perioada lui Pericle (450-430 î.H.), când Atena devine centrul intelectual și artistic al Greciei. Pe Acropole, Panteonul și Sanctuarul zeiței Athena atestă puterea cetății în care Eschil, Sofocle și Euripide participă la nașterea teatrului tragic, iar Protagoras creează școala de filozofie, continuată de Socrate.

În cursul secolului al IV-lea, o nouă putere se afirmă în Balcani: regatul Macedoniei. Venirea pe tron a lui Filip al II-lea, în anul 359 î.H., deschide o perioadă de maximă înflorire a acestei țări, care ocupă rapid întreaga Grece. Gloria regatului se desăvârșește începând cu anul 336 î.H., când Alexandru cel Mare creează unul dintre cele mai mari imperii din istorie. Înaintea angajării sale în marea campanie din Asia, Alexandru cel Mare a organizat (anul 335 î.H.) o expediție la nord de Dunăre în scopul asigurării securității graniței de nord a regatului său față de amenințarea geților. Mărturiile scrise lăsate de Ptolemeu al lui Lagos, martor ocular al expediției, precum și informațiile furnizate ulterior de către istoricii Strabon și Arrian vin să ne ofere imaginea lumii getice de la Dunăre: triburi numeroase așezate în veritabile cetăți, armată bine organizată, bogăție pusă în evidență de prăzile de război luate de armata lui Alexandru, pământ cultivat cu cereale și o bună organizare a gospodăriilor.

Organizarea triburilor geto-dace evoluează și capătă o notă superioară în plan economic și militar în timpul domniei lui Dromihete, considerat cel dintâi monarh însemnat al geților. Diodor din Sicilia¹ vorbește despre o uniune bine încheiată de triburi aflate în faza democrației militare.

În anul 292 î.H., Lisimah, devenit rege al Macedoniei după moartea lui Alexandru cel Mare, declanșează o puternică ofensivă împotriva regelui Dromihete. Originea acestui conflict trebuie căutată în preocuparea de asigurare a frontierei nordice a imperiului macedonean împotriva expansiunilor întreprinse de geți, precum și în intenția declarată a regelui Dromihete de a trece sub autoritatea sa cetățile grecești de la malul Mării Negre. Luptele purtate s-au finalizat cu victoria geților, care au încheiat o alianță cu Lisimah, consolidată prin căsătoria lui Dromihete cu fiica regelui macedonean. Mai bine de două secole, informațiile despre spațiul stăpânit de geto-daci sunt extrem de sărace, fiind menționate numele regilor Oroles, Rhemaxos și Zalmodegikos.

2. Statul geto-dac

Ascensiunea la putere a regelui Burebista, unificatorul geto-dacilor și întemeietorul statului dac, s-a produs la mijlocul secolului I î.H., pe fondul manifestării următorilor factori:

- creșterea puterii economice, a numărului populației și diferențierea acestora în clase și grupuri sociale;
- apariția unei personalități marcante, în persoana regelui Burebista, cu excepționale calități politice, militare, diplomatice și organizatorice;
- existența unei conjuncturi externe favorabile, marcată de slăbirea forței vecinilor (celți, iliri și traci), măcinați de conflictele cu romanii;
- politica externă dinamică și agresivă promovată de Burebista, care a fost, înainte de toate, un mare cuceritor.

¹ V. Hanga, Gh. Cronț, I. Floca ș.a., *Istoria dreptului românesc*, vol. I, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1980, p. 64.